

Marlier, E. et al. *The EU and Social Inclusion, Facing the Challenges*. Bristol: The Policy Press University of Bristol, 2007. 303 s. ISBN 101861348843.

New Common Objectives in the Fight Against Poverty and Social Exclusion, [citováno 2007-10-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/objectives_en.htm.

Nielsen, R. - Szyszczak, E. *The Social dimension of the European Union*. 3rd ed. Copenhagen: Handelshjuskolens forlag, 1997. 394 p. ISBN 87-16-13357-9

Objectives in the Fight Against Poverty and Social Exclusion, [citováno 2007-10-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/objectives_en.htm.

Report from the SPC working group on the mutual interaction between the common social objectives of greater economic growth and more and better jobs. Resolution of the Council and of the Ministers for Social Affairs Meeting within the Council [89/C 277] on Combating Social Exclusion. European Communities, 2007 [citováno 2007-10-15]. Dostupné z URL < <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm> >. Úřední věstník Evropské unie.

Sdělení Evropské komise [KOM (2005) 33] O sociální agendě. Evropská Společenství, 2007 [citováno

2007-10-15]. Dostupné z URL < <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm> >. Úřední věstník Evropské unie.

Sdělení Evropské komise [KOM (2005) 0706] Pracujme společně, pracujme lépe: nový rámec pro otevřenou koordinaci politiky sociální ochrany a začlenění v Evropské unii. Evropská Společenství, 2007 [citováno 2007-10-15]. Dostupné z URL < <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm> >. Úřední věstník Evropské unie.

Sdělení Evropské komise [KOM (92) 542] Směrem k solidární Evropě. Evropská Společenství, 2007 [citováno 2007-10-15]. Dostupné z URL < <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm> >. Úřední věstník Evropské unie.

Sdělení Evropské komise [KOM (2005) 24] Společně k růstu a zaměstnanosti nový začátek Lisabonské strategie. Evropská Společenství, 2007 [citováno 2007-10-15]. Dostupné z URL < <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm> >. Úřední věstník Evropské unie.

Sirovátka, T. *Směrování české sociální politiky s důrazem na agendu Lisabonské strategie*. Brno: VÚPSV Praha, Výzkumné centrum Brno, 2005.

Společná zpráva o sociální ochraně a sociálním začleňování 2007, [citováno 2007-10-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/jrep_en.htm.

Večerník, J. „Feeding in“ and „Feeding out“, and Integrating Immigrants and Ethnic Minorities. A Study of National Policies, [citováno 2007-10-20]. Prague: Institute of Sociology, Academy of Sciences, 2006. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/naps_rep_en.htm.

Zajarošová, Z. Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2006–2008 v kontextu sladěného procesu koordinace politik sociální ochrany a sociálního začleňování. Příspěvek na konferenci Sociální vyloučení a sociální politika, FSS MU Brno 26. 5. 2006.

Zuzana Zajarošová pracuje na Ministerstvu práce a sociálních věcí, kde se od roku 2004 věnuje problematice sociálního začleňování. V letech 2004–2006 koordinovala přípravu prvních dvou národních akčních plánů sociálního začleňování. Od roku 2006 do konce roku 2007 působí jako národní expertka Ministerstva práce a sociálních věcí při Radě Evropy ve Štrasburku.

Projekty podporované EU

Podpora kvality sociálních služeb v pražských domovech pro seniory

Irena Tomešová

Magistrát hl. m. Prahy má zájem, aby jím zřízované domovy pro seniory poskytovaly svým uživatelům kvalitní služby. Přestože cílem sociální politiky Hlavního města Prahy (dále HMP) je podpora sociálních služeb poskytovaných v přirozeném sociálním prostředí, pobytové služby mají a stále budou mít v systému sociálních služeb své místo, protože stále budou lidé, jejichž potřeby bude obtížné uspokojit v domácím prostředí.

Základní charakteristikou budoucího vývoje věkového složení obyvatelstva bude stárnutí. Podíl dětí i věkové skupiny 15–64 let se bude snižovat i v dalších desetiletích. Podle Českého statistického úřadu by se měl počet osob starších 65 let do roku 2050 více než zdvojnásobit (ze současně jedné sedminy až téměř na třetinu). Nejrychleji poroste počet obyvatel v nejvyšší věkové skupině, počet obyvatel nad 85 let věku by se měl zvýšit až na pětinasobek současného stavu (Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004–2006).

HMP se proto rozhodlo v rámci systémového projektu „Zavádění standardů kvality sociálních služeb v domovech pro seniory zřízených Hlavním městem Prahou“ podpořit domovy pro seniory v zavádění standardů kvality, a to prostřednictvím dlouhodobého vzdělávání, které by mělo zajistit, že proces standardizace budou poskytovatelé vnímat pozitivně a nedojde k nežádoucí formalizaci procesu.

Financování

Finanční prostředky na realizaci systémového projektu získalo HMP z Jednotného

programového dokumentu pro Cíl 3 regionu hlavního města Prahy. Projekt se vztahuje k opatření 2.1 - Integrace specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí a naplňuje následující specifické cíle:

Cíl 2: Rozvoj subjektů a organizací zabývajících se programy pro společenskou integraci osob sociálně vyloučených nebo ohrožených sociální exkluzí;

Cíl 3: Vytvoření rámce pomoci pro osoby čelící sociální exkluzi. (Bude zahrnovat přípravu profesního vzdělávání a jeho poskytnutí pracovníkům v této oblasti. Rozvoj a rozšíření stávajícího poskytování sociálních služeb k profesionální pomoci, více cílené a přizpůsobené potřebám.);

Cíl 4: Zavádění opatření k naplnění standardů kvality požadovaných v sociálních službách školením školitelů a následně zadavatelů služeb, manažerů a poskytovatelů; zavedení systému vzdělávání pracovníků v sociálních službách.

Hl. m. Praha zvolilo jako partnera Centrum pro kvalitu a standardy v sociálních službách při Národním vzdělávacím fondu, o. p. s. Důvodem tohoto rozhodnutí byly zejména přístup a vzdělávací metody

CEKAS, kladné reference a doporučení pracovníků Středočeského kraje, kraje Vysočina a pracovníků MPSV a skutečnost, že se jedná o organizaci sídlící v Praze.

Národní vzdělávací fond, o. p. s., (NVF) byl založen v roce 1994 Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky s podporou Evropské komise. NVF podporuje rozvoj lidských zdrojů, zaměstnatelství, další vzdělávání a sociální integraci.

Své poslání NVF realizuje analytickými, koncepčními, metodickými, vzdělávacími, poradenskými, informačními činnostmi a administrací projektů ESF. K jeho hlavním aktivitám v současném období patří:

- podpora strategie rozvoje lidských zdrojů na národní a krajské úrovni,
- správa a rozvoj portálu TopRegion.cz - Inspirační databanky pro strategické řízení rozvoje lidských zdrojů,
- zapojení do realizace projektu Institut trhu práce - podpůrný systém služeb zaměstnanosti ve spolupráci se ŠSZ MPSV ČR a Hospodářskou komorou ČR,
- analýzy trendů a politik v oblasti zaměstnanosti a vzdělávání, výzkum kvality lidských zdrojů,

- podpora poradenských služeb v resortu zaměstnanosti i vzdělávání a projektová činnost v této oblasti - Středisko podpory poradenských služeb,
- programování a implementace Evropského sociálního fondu v ČR.

Národní vzdělávací fond pracuje od svého založení na bázi širokého partnerství s řadou institucí státní správy, zaměstnavatelských a odborových organizací, především s MPSV, MŠMT, Úřadem vlády a Radou vlády pro rozvoj lidských zdrojů, s kraji, vzdělávacími institucemi, výzkumnými ústavy a podniky.

Na mezinárodním poli jsou nejdůležitějšími partnery Evropská komise, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Evropská nadace pro vzdělávání (ETF), Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop), Středoevropská iniciativa (SEI) a další.

V roce 2003 bylo při NVF založeno na základě občanské iniciativy **Centrum pro kvalitu a standardy v sociálních službách** (CEKAS). Cílem centra je být:

- platformou spolupráce nestátního (neziskového) sektoru, státního sektoru (MPSV, MV, MŠMT, MS, MZd) a samosprávy (kraje, města, obce) prostřednictvím partnerských projektů a jiných iniciativ,
- zprostředkovatelem informací a zkušeností s nejlepší praxí v ČR a v zahraničí,
- subjektem podílejícím se na podpoře a provázení poskytovatelů sociálních služeb při postupném zavádění standardů kvality sociálních služeb,
- iniciativou podporující vzdělávání, výcvik odborníků v oblasti hodnocení kvality sociálních služeb a standardů sociálních služeb a podporující supervize v této oblasti,
- realizátorem nebo zprostředkovatelem pilotních projektů v oblasti rozvíjení nových metodik hodnocení a sebehodnocení, v základní i rozvojové oblasti jednotlivých komplexů služeb,
- subjektem, který provádí fundraising pro výše uvedené oblasti.

Cíle projektu

Hlavním cílem je naplněním specifických cílů přispět v hl. m. Praze k poskytování kvalitních sociálních služeb uživatelům ve 12 domovech pro seniory v souladu se standardy kvality.

Specifické cíle:

- podpořit přípravu jednotlivých poskytovatelů sociálních služeb na očekávaný proces registrací a inspekci,
- dosáhnout, aby poskytovatelé postupně přijali konkrétní opatření pro naplňování národních standardů kvality v sociálních službách,
- vyškolit pro potřeby Magistrátu hl. m. Prahy průvodce kvalitou v zařízeních, podpořit vzdělávání vedoucího managementu (ředitelů), středního a nižšího managementu, klíčových pracovníků pro individuální plánování služby a ostatních pracovníků v sociálních službách.

Cílové skupiny

- 1) Vedení (ředitelé) a pracovníci (střední a nižší management, průvodci kvalitou, pracovníci v přímé péči) ze 12 domovů pro seniory (210 pracovníků);
- 2) Pracovníci zřizovatele (3–5 osob).

Koncepce zavádění standardů kvality sociálních služeb v rámci projektu

Principy přístupu ke vzdělávacím procesům

Pro zavádění standardů kvality sociálních služeb do zúčastněných organizací se pracovníci, lektori a konzultanti CEKAS dohodli na dodržování zejména těchto principů:

- provázení (poskytovatelé budou provázení procesem zavádění standardů kvality),
- postupnost (úkoly budou před poskytovatele předkládány postupně),
- zaměření na procesy,
- aplikace hodnot standardů do praxe (opak formálního vytváření dokumentace),
- podpora týmové práce,
- zapojení a spolupráce všech subjektů (zřizovatel, management, pracovníci, uživatelé),
- podpora lidských zdrojů, zejména talentovaných,
- komunikace,
- efektivita,
- subsidiarita.

Základní procesy probíhající u poskytovatelů

- seznámení se standardy kvality sociálních služeb,
- porozumění hodnotám a principům, z nichž standardy vycházejí, a přijetí těchto hodnot,
- přijímání takových procesů a opatření, která povedou k naplnění standardů kvality,
- zpracování nezbytné dokumentace.

Obecný postup

Podpora při naplňování standardů kvality probíhá podle následujícího schématu, které popisuje jednotlivé fáze v konkrétním roce:

- Dohodnutí kontraktu se zadavatelem a poskytovateli na konkrétní období (analýza potřeb, priority, cíl, postupy).
- Zmapování a analýza aktuálního stavu zavádění standardů kvality v jednotlivých 12 pražských domovech pro seniory.
- Vzdělávací podpora ředitelů a dalších vedoucích pracovníků. Cílem vzdělávací podpory je seznámit účastníky s požadavky standardů, kritérií, na modelových situacích vyzkoušet postupy, nastinit postupy, které v organizaci povedou k naplňování standardů.
- Konzultační podpora poskytovatelům - provázení organizace konzultantem (podpora při identifikaci situace organizace, analýzy potřeb, vytváření strategie a opatření, podpora při vytváření dokumentace a základní reflexe dokumentace).
- Kurz individuálního plánování služby s klientem pro klíčové pracovníky s cílem vyškolit v každém zařízení skupinu klíčových pracovníků, kteří dokážou službu plánovat.

- Vzdělávací program pro střední a nižší management s cílem poskytnout podporu vrchním sestrám, staničním sestrám, vedoucím úseků a sociálním pracovníkům na cestě zvyšování kvality a při řízení týmů.
- Vzdělávací modul „Užitečná témata pro pracovníky v přímé péči“ s cílem poskytnout všem pracovníkům možnost absolvovat jednorázové akce zabývající se požadovanými a potřebnými tématy.
- Podpora vytváření portfolia pro mapování procesu zavádění standardů kvality v zařízeních, které je nástrojem pro hodnocení procesu zavádění standardů kvality v podmínkách konkrétního zařízení, zřehledňuje vývoj tohoto procesu v čase a umožňuje reflexi dosavadních výsledků práce na standardech.
- Společná reflexe procesu a výstupů, formulování dalších opatření.
- Analýza výstupů a doporučení pro zadavatele a poskytovatele. Cílem je reflektovat proces, který se v organizacích uskutečnil, a výstupy, ke kterým poskytovatelé dospěli, doporučit poskytovatelům a zadavateli případná opatření.
- Zobecnění zkušeností.
- Vyhodnocení kontraktu.

Průběh projektu

Projekt byl zahájen v prosinci 2006 a do února 2007 proběhla přípravná etapa k provedení analýzy situace naplňování standardů kvality ve všech 12 domovech pro seniory. Odborný garant projektu vypracoval „Sebehodnotící dotazník“, který vyplnili jednotliví poskytovatelé pod jeho odborným vedením na lednovém workshopu. Na fázi sebehodnocení navázaly v průběhu března 2007 konzultace lektorů s cílem rozpoznat úroveň naplňování standardů kvality v podmínkách konkrétních zařízení a identifikovat vzdělávací potřeby pracovníků managementu i pracovníků v přímé péči. Konzultace se uskutečnily přímo v zařízeních. Z jednotlivých konzultací byly vypracovány dva dokumenty „Analýza naplňování standardů kvality. Záznamový arch – Informace o poskytovateli“ a „Okruhy otázek k jednotlivým standardům kvality a kritériím“. Konzultace zajišťovalo 5 lektorů (vyškolených inspektorů kvality). Celkovým výstupem této aktivity je souhrnná „Analýza naplňování standardů kvality poskytovateli pobytových sociálních služeb pro seniory zřizovaných Magistrátem hlavního města Prahy“.

Do konce února 2007 proběhly 2 workshopy pro ředitele, které byly tematicky zaměřeny na seznámení s cíli a náplní vzdělávacího projektu a s výsledky provedené analýzy.

Po provedení analýzy získali odborný garant a projektový a lektorský tým výchozí informace o situaci v oblasti zavádění standardů v jednotlivých domovech. Poté navázaly první tematické workshopy zaměřené na konkrétní standardy a ředitelé prezentovali pracovní verze k některým standardům. Proběhla také první supervizní setkání.

Z praktických zkušeností se skupinou účastníků - ředitelů domovů - vplynuly první závěry a ukázalo se, že bude vhodné přistoupit k určitým změnám plánovaných aktivit. Realizační tým se rozhodl, že využije zkušeností, které získal při realizaci projektů ve Středočeském kraji a kraji Vysočina, ve kterých v jednotlivých zařízeních vyškolil tzv. průvodce kvalitou. Průvodcem kvalitou se stal vybraný pracovník organizace, kterému se dostalo zvláštní podpory ve vzdělávání ve standardech kvality, v problematice kvality, v týmové práci a v sociálních a komunikačních dovednostech. Tento průvodce kvalitou působí jako interní agent změny uvnitř organizace a napomáhá přirozeným způsobem vnášet požadavky kvality dovnitř pracovních týmů. Podílí se aktivně na formulování pravidel, která vyžadují standardy kvality. Realizační tým dospěl k názoru, že poskytovatelům bude užitečný právě takový interní pracovník, který přinese systematictější, přirozenější a dlouhodobější ovlivňování kvality služby v organizaci. Po dohodě s odpovědnými pracovníky Magistrátu HMP byla zahájena příprava tohoto kurzu i po pražské poskytovatele.

Od března do listopadu proběhlo dalších pět workshopů pro ředitele a vedoucí pracovníky zaměřených na standardy kvality a tři supervizní setkání nad konkrétními výstupy v jednotlivých zařízeních. Byl zahájen vzdělávací program pro první skupinu pracovníků středního a nižšího managementu (16 účastníků) a program pro průvodce kvalitou (16 účastníků). Od října také probíhají přímo v jednotlivých zařízeních kurzy individuálního plánování služby s klientem pro klíčové pracovníky (celkem 127 účastníků): každému poskytovateli byl přidělen lektor CEKAS speciálně vyškolený v plánování služby. Ředitelům byly také rozeslány první nabídky jednorázových akcí v rámci „užitečných témat“ a je naplánováno prvních pět vzdělávacích akcí na témata „Standardy v kostce“ a „Inspekce kvality sociálních služeb“.

Kromě výše uvedených aktivit se projektový tým CEKAS dohodl s odpovědnými pracovníky Magistrátu HMP (v souvislosti s povinností uskutečnit inspekce v zařízeních spadajících pod jeho působnost) na realizaci vzdělávacího programu pro inspektory, který prohloubí jejich znalosti standardů kvality a dovedností v provádě-

ní inspekci s využitím lektorů CEKAS - vyškolených inspektorů.

Projekt bude probíhat do konce srpna roku 2008. Hl. m. Praha garantuje další pokračování a rozvoj projektových aktivit i po jeho skončení. Zajištění kvality v sociálních službách v praxi poskytovatelů sociálních služeb cestou vzdělávání je jednou z hlavních priorit HMP v oblasti sociální politiky a sociálních služeb. Po nastartování tímto projektem bude proces standardizace sociálních služeb pokračovat s cílem konkretizovat a aplikovat jednotlivé standardy kvality v zařízeních sociálních služeb v pražském regionu. Standardy kvality sociálních služeb se stanou nedílnou součástí organizačních dokumentů v domovech pro seniory. HMP deklarovalo, že bude pokračovat spolupráce všech zúčastněných subjektů s cílem poskytovat sociální služby v podnětném a důstojném prostředí v zájmu uživatelů a za jejich aktivní účasti.

Informace o projektu jsou uveřejněny a průběžně aktualizovány na webových stránkách NVF – CEKAS www.cekas.cz.

Autorka je vedoucí CEKAS a projektu.

Statistiky a analýzy

Přehled změn v sociální oblasti od roku 2008

Jan Přib

Od roku 2008 dochází v sociální oblasti k řadě změn prakticky ve všech sociálních systémech. Cílem úprav obsažených v zákoně č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, je zastavit růst finančních prostředků potřebných v sociální oblasti, neboť se významně podílejí na deficitu veřejných rozpočtů. Zákon přinesl změny v oblasti životního a existenčního minima, v pomoci v hmotné nouzi, v systému sociálních služeb, státní sociální podpory, v nemocenském a důchodovém pojištění, dále v pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v zákoníku práce a zákoně o zaměstnanosti. Změny mají jednak věcný (finanční), jednak dílčí, převážně legislativně-technický nebo upřesňující charakter. Hlavní věcné změny v jednotlivých oblastech jsou popsány v následujícím příspěvku.

I. Životní a existenční minimum

Změny se týkají zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Jedná se o tyto hlavní změny:

- **Zpřesnění okruhu příjmů, které se považují za započitatelné příjmy**

Do okruhu započitatelných příjmů pro účely posouzení toho, zda příjem osoby dosahuje částky životního nebo existenčního minima, se bude mj. zahrnovat příjem získaný ve formě náhrady mzdy, platu nebo odměny nebo sníženého platu nebo snížené odměny za dobu dočasně pracovní neschopnosti nebo karantény. Za započitatelný příjem se naopak nebude považovat příjem plynoucí z důvodu péče o blízkou nebo jinou osobu, která má nárok na příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, je-li tato péče vykonávána osobou patřící do okruhu společně posuzovaných osob, a příjem plynoucí z doplatku na

bydlení a mimořádné okamžité pomoci podle zákona o pomoci v hmotné nouzi.

- **Upřesnění okruhu společně posuzovaných osob**

Vypouští se úprava, podle níž se u vícegenerační rodiny, která trvale užívá byt, posuzuje rodina starobního důchodce samostatně.

- **Zrušení povinné valorizace částek životního a existenčního minima**

Podle dosavadní právní úpravy je vláda povinna zvýšit částky životního a existenčního minima od 1. ledna vždy, je-li naplněna valorizační podmínka, kterou je nárůst spotřebitelských cen o 5 %; zvýšením těchto částek pak dochází automaticky ke zvýšení všech sociálních dávek, jejichž nároky i výše jsou odvozovány od částek životního nebo existenčního minima. Podmínka pro valorizaci těchto částek spočívající v nárůstu spotřebitelských cen alespoň o 5 %

zůstala zachována, avšak obligatorní zvýšení těchto částek při splnění této podmínky bylo od 1. ledna 2008 změněno na fakultativní zvýšení; vláda tyto částky může tedy zvýšit v závislosti na svém uvážení, aniž by byla ze zákona povinna tyto částky zvýšit.

II. Pomoc v hmotné nouzi

Změny se týkají zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Jedná se o tyto hlavní změny:

- **Zpřesnění okruhu osob, které se nepovažují za osoby v hmotné nouzi**

Osobou v hmotné nouzi není mj. osoba, - která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a bez vážných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo se účastnit v cíleném programu k řešení zaměstnanosti, a to po dobu tří kalendářních měsíců následujících po měsíci, ve kterém došlo k odmítnutí,